BO‘LAJAK MAKTABGACHA TA’LIM TARBIYACHILARINI TAYYORLASHDA ILG‘OR XORIJIY METODIKALARNING O‘RNI

Niyozova Gulnoza Baxtiyar qizi
Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi o‘qtuvchisi
Pardaboyeva Sitora Rustam qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabasi
qudratovasitora13.@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish va ularni tayyorlashda jahon pedagogikasining ilg‘or xorijiy tajribalaridan foydalanish masalalari tadqiq etilgan. Regjio-Emiliya, Montessori va Valdorf kabi xalqaro pedagogik tizimlarning o‘ziga xos jihatlari hamda ularni bo‘lajak mutaxassislar ta’limiga tatbiq etish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, talabalarda xalqaro metodikalarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish bo‘yicha tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, xorijiy tajriba, tarbiyachi, pedagogik tizim, Mariya Montessori, Regjio-Emiliya, Valdorf pedagogikasi, klaster usuli, integratsiya, kasbiy kompetensiya.

Аннотация: В данной статье исследованы вопросы повышения профессиональной подготовки будущих воспитателей в условиях модернизации системы дошкольного образования и использования передового зарубежного опыта мировой педагогики в их подготовке. Освещены особенности международных педагогических систем, таких как Реджио-Эмилия, Монтессори и Вальдорф, а также возможности их применения в образовании будущих специалистов. Также выдвинуты рекомендации по формированию у студентов навыков применения международных методик на практике.

Ключевые слова: дошкольное образование, зарубежный опыт, воспитатель, педагогическая система, Мария Монтессори, Реджио-Эмилия, вальдорфская педагогика, кластерный метод, интеграция, профессиональная компетентность.

Abstract: This article investigates the issues of improving the professional training of future educators and utilizing advanced foreign experience in world pedagogy in their training under the conditions of modernizing the preschool education system. The features of international pedagogical systems such as Reggio-Emilia, Montessori, and Waldorf, as well as the possibilities of their application in the education of future specialists, are highlighted. Recommendations have also been put forward for developing students' skills in applying international methodologies in practice.

Keywords: preschool education, foreign experience, educator, pedagogical system, Maria Montessori, Reggio-Emilia, Waldorf pedagogy, cluster method, integration, professional competence.

Maktabgacha ta’lim yoshi bola shaxsining shakllanishi, uning intellektual, estetik va jismoniy salohiyatining poydevoriga qo‘yiladigan eng muhim davr hisoblanadi. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, bolalarni har tomonlama rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Zero, sifatli maktabgacha ta’limning asosi — bu zamon talablariga javob bera oladigan, innovatsion fikrlaydigan va pedagogik mahoratga ega bo‘lgan yuqori malakali tarbiyachi kadrlar hisoblanadi.

Oliy pedagogik ta’lim tashkilotlarida maktabgacha ta’lim tashkilotlari (MTT) bo‘lajak tarbiyachilarini tayyorlash jarayonida faqatgina milliy tajriba va an’anaviy metodikalar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Jahon miqyosida o‘zining ijobiy natijalarini ko‘rsatgan xalqaro pedagogik tizimlar, yondashuvlar va xorijiy tajribalarni o‘rganish hamda ularni milliy ta’lim standartlarimizga moslashtirgan holda bo‘lajak mutaxassislar ongiga singdirish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Hozirgi davr pedagogidan yuqori kasbiy mahorat, kreativlik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish talab qilinmoqda.

Interfaol metodlar bolalarning faol ishtirokini ta’minlaydi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Rolli o‘yinlar” kabi metodlar bolalarda erkin fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

O‘yin asosidagi ta’lim esa maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali metodlardan biri bo‘lib, bolalarning qiziqishini oshiradi va bilimni oson o‘zlashtirishiga yordam beradi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Multimedia vositalari, interaktiv taqdimotlar va ta’limiy videolar bolalarning diqqatini jalb etadi hamda ta’lim samaradorligini oshiradi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalarni biladigan pedagoglarga ehtiyoj ortib bormoqda. G‘arb mamlakatlari va Sharqiy Osiyo ta’lim tizimida maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashning o‘ziga xos va samarali metodikalari shakllangan. Rivojlangan davlatlarning maktabgacha ta’lim tizimi tajribasi O‘zbekiston uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, Finlandiya, Janubiy Koreya, Singapur kabi davlatlarda bolalarning ijodiy va mustaqil fikrlashiga katta e’tibor qaratiladi. Finlandiya ta’lim tizimida bolaning individual qobiliyatlarini rivojlantirish asosiy maqsad hisoblanadi. Ta’lim jarayonida bolaga bosim o‘tkazilmaydi, aksincha uning qiziqishi va ehtiyojidan kelib chiqib faoliyat tashkil etiladi. Singapur tajribasida esa innovatsion texnologiyalar va kreativ ta’lim metodlari keng qo‘llaniladi. Xorijiy tajribalarni o‘rganish va milliy ta’lim tizimiga moslashtirish orqali maktabgacha ta’lim sifatini yanada oshirish mumkin. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar va an’analarni saqlab qolish ham muhim hisoblanadi. Maktabgacha ta’lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biridir.

Bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayonida dars mashg‘ulotlariga kiritilishi lozim bo‘lgan asosiy xalqaro pedagogik yondashuvlar quyidagilardan iborat:

1. **Mariya Montessori pedagogik tizimi.** Ushbu tizimning bosh shiori: "Menga buni o‘zim bajarishimga imkon ber!" tamoyiliga asoslanadi. Montessori metodikasi bolaning mustaqilligi, erkin tanlovi va sensor motorikasini rivojlantirishga qaratilgan maxsus didaktik materiallar bilan ishlashni ko‘zda tutadi. Pedagogika institutlarida talabalarga ushbu tizimni o‘rgatish orqali, ularda bolaning ichki ehtiyojlarini tushunish, ularga buyruq berish emas, balki faoliyatini to‘g‘ri tashkil etuvchi fasilitator (ko‘makchi) bo‘lish ko‘nikmasi shakllantiriladi.

2. **Regjio-Emiliya yondashuvi.** Italiyada vujudga kelgan ushbu yondashuv bolani "yuzta tilga" ega bo‘lgan, ya’ni o‘z fikrini rasm chizish, loydan yorqin shakllar yasash, teatr lashtirish, musiqa va raqs orqali ifodalashga qodir ijodkor shaxs sifatida ko‘radi.

Mazkur tizimda ta’lim muhiti va tabiat bilan hamohanglik uchinchi tarbiyachi rolini o‘ynaydi. Bo‘lajak tarbiyachilarga darslarda ushbu metodni o‘rgatish orqali ularni loyihaviy o‘qitish (Project-based learning) texnologiyasidan keng foydalanishga tayyorlash mumkin.

3. **Valdorf pedagogikasi.** Germaniyada asos solingan ushbu pedagogika bolaning intellektini erta yuklashdan qochish, ko‘proq uning his-tuyg‘ulari, xarakteri, tasavvuri va tabiiy muhit bilan aloqasini rivojlantirishga urg‘u beradi. Tizimda tabiiy materiallardan (yog‘och, toshlar, quruq barglar) yasalgan o‘yinchoqlardan foydalaniladi. Bo‘lajak tarbiyachilarni bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasi fanlarida aynan Valdorf yondashuvidan foydalanib o‘qitish juda yuqori samara beradi. Xorijiy tajribalarni bo‘lajak tarbiyachilar faoliyatiga tatbiq etishda **klaster usulidan** foydalanish ham muhim o‘rin tutadi. Pedagogik klaster doirasida oliy ta’lim, maktabgacha ta’lim tashkiloti va ilmiy markazlar zanjiri shakllantiriladi. Talabalar universitetda xalqaro tajribalarni nazariy jihatdan o‘rganib, MTT amaliyot darslarida bevosita bolalar bilan sinab ko‘radilar. Oliy ta’lim tizimida maktabgacha ta’lim tarbiyachilarini tayyorlashda xorijiy tajribalardan keng foydalanish jarayonida bir qator tizimli muammolar va qiyinchiliklar ko‘zga tashlanadi. Xalqaro dasturlar bo‘yicha darsliklar va amaliy qo‘llanmalarning o‘zbek tilidagi variantlari juda kam yoki mukammal darajada moslashtirilmagan;

Professor-o‘qituvchilarning o‘zlari xorijiy metodikalarni faqat nazariy biladilar, ularning amaliy qo‘llanilishi, sensor xonalar yoki maxsus zonalar bilan ishlash bo‘yicha xalqaro tajriba almashish kurslarida yetarlicha ishtirok etishmagan; MTTlarda xalqaro andozalarga mos keladigan ekologik toza va didaktik jihozlangan muhitning hamma joyda ham mavjud emasligi talabalarning olingan bilimlarini amaliyotda sinashiga to‘sqinlik qiladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish hamda MTT tarbiyachilarini tayyorlash sifatini oshirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish zarur deb hisoblanadi:

1. Pedagogika oliygohlarida "Maktabgacha ta’limda xalqaro va muqobil pedagogik tizimlar" nomli maxsus tanlov fanlarini ko‘paytirish.

2. Xorijiy tajribalarni milliy "Ilk qadam" davlat dasturimiz bilan chuqur integratsiya qilgan holda talabalarga o‘rgatish.

3. Institut qoshida maxsus "Montessori laboratoriyasi" yoki "Regjio studiyasi" kabi amaliy xonalarni tashkil etib, talabalarni dars mashg‘ulotlarida bevosita shu muhitda o‘qitish.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun zamonaviy va raqobatbardosh tarbiyachi kadrlar tayyorlash — uzluksiz ta’lim sifatini kafolatlovchi asosiy omildir. Jahon ta’lim tajribasidagi eng ilg‘or va sinalgan pedagogik metodikalarni chuqur o‘rganish bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi, ularda kreativlik va pedagogik moslashuvchanlikni shakllantiradi. Milliy qadriyatlarimiz va ta’lim tizimimiz xususiyatlarini saqlab qolgan holda xorijiy tajribalardan unumli foydalanish, kelajakda intellektual salohiyati yuqori bo‘lgan barkamol avlodni tarbiyalashga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi "Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida"gi O‘RQ-595-son Qonuni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligining "Ilk qadam" davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2018-y.

3. Montessori, M. (2014). *The Montessori Method*. New York: Schocken Books.

4. Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (2012). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Experience in Transformation*. Greenwich, CT: Ablex.

5. Hasanboeva O.U. va boshqalar. *Maktabgacha pedagogika*. – T.: "Ilm-ziyo", 2006.

6. Qodirova F.R., Toshpo‘latova Sh.A. *Maktabgacha ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – T.: "Tafakkur", 2019. – 210 b.